

İbadet fikirleri Sani-i Hakime çevirtmek içindir... İtaat ve inkıyad ise abdi intizam-ı ekmel altına idhal eder... Hikmet ise kainat sahifelerinde parlayan san'at nakışlarıyla tebarüz eder. İbadet ile hikmetin ortaya çıkması ve itaat ile bağlantısı?

"İkincisi: İbadet, fikirleri Sâni-i Hakîme çevirttirmek içindir. Abdin Sâni-i Hakîme olan teveccühü, itaat ve inkıyadını intaç eder. İtaat ve inkıyad ise, abdi intizam-ı ekmel altına ithal eder. Abdin intizam altına girmesiyle ve nizama ittibâ etmesiyle, hikmetin sırrı tahakkuk eder. Hikmet ise, kâinat sayfalarında parlayan san'at nakışlarıyla tebarüz eder."(1)

Kainatın yaratılış gayesini anlamlandıran ve gösteren şey, insanın Allah'a karşı iman ve ibadetidir. Demek temel ve esas noktasında kainat ibadet üzerine tesis edilmiştir. Aynı zamanda kainat ile insan arasında bir ahenk ve uyum sağlanmıştır ki, ibadet bu uyumu da temin ediyor. Yani insan ibadet sayesinde hem kainatın kuruluş gaye ve hikmetine hem de nizam ve intizamına uyum sağlamış oluyor ve ona uygun hareket etmiş oluyor. İnsanın iman ve ibadet dairesinde hareket etmesi hikmet ve gayenin gerçekleşmesine sebebiyet veriyor.

Yani birbirini iteleyen unsurlar gibi ibadet, fikirleri Allah'a çeviriyor. Fikirlerin bu çevrilişi ile insanda Allah'a karşı bir itaat ve teslim olma manası oluşuyor. Bu teslim ve itaatin neticesinde ise insan, kainat ile senkronize (ahenk içinde olmak) oluyor. Bu ahenk ve uyumun oluşması ile kainatın yaratılma gerekçesi tahakkuk etmiş oluyor. Yani kainat koro halinde tesbih ve tezkir içinde iken, insan da bu varlıklara uyum sevki ile koronun içine girmiş oluyor.

(1) bk. [İşârâtü'l-İ'câz, Bakara Sûresi, 21 ve 22. Ayet Tefsiri.](#)